

PROJECT
KISARO
RWANDA

Makot 1/78

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT van het PROJECT
KISARO - RWANDA, JAARGANG 48, NR. 1

LENTENUMMER

(van de redactie)

Beste Lezer,

We presenteren je graag ons lentenummer.

De lente opent ons steeds opnieuw de ogen voor nieuwe dingen, nieuwe mogelijkheden.

Ook voor ons, als bestuur van onze vzw, evalueren we steeds wat we deden in Kisaro en wat we nog meer kunnen betekenen voor de mensen ter plaatse.

Alles wat we subsidiëren moet uiteindelijk het welzijn van de mensen, de gezinnen, verbeteren.

Dank voor alle giften, groot en klein. Ook weer een bijzondere gift van Zuiderlicht, maar daarover berichten we jullie in het volgende nummer.

In deze editie lees je dat jonge mensen hier kinderen in Kisaro willen ondersteunen om school te lopen.

Verder lees je een artikel over nalatenschap, iets wat de laatste tijd echt wel leeft in onze samenleving.

Gerard Moerman was in Rwanda en vertelt zijn belevenissen.

Wij hopen dat we op jou kunnen blijven rekenen. **Wil jij ons ook in de toekomst helpen met de uitbouw van het project? Schrijf dan een bedrag over op rekening BE77 7370 2005 9542 van de vzw Comité Kisaro en vermeld 'gift voor Kisaro'.** Als je dat dit kalenderjaar doet, ontvang je begin 2025 een fiscaal attest indien dit bedrag op jaarbasis minstens 40 euro bedraagt. **Nieuw is wel dat je je rijksregisternummer moet vermelden bij je overschrijving om eventuele vergissingen te vermijden.**

Ons correspondentieadres is Comité Kisaro, Emiel Vandorenlaan 27, 3600 Genk.

Het dagboek van Paul (Paul Ackermans)

Armoede en kansengelijkheid in het onderwijs : wat kunnen wij doen ?

Sinds de genocide van 1994 heeft de Rwandese overheid aanzienlijke inspanningen geleverd om het onderwijs toegankelijk te maken voor alle burgers. Gratis basisonderwijs zorgt ervoor dat alle kinderen toegang hebben tot fundamenteel onderwijs. Terwijl het recht op onderwijs wereldwijd erkend wordt als een fundamenteel mensenrecht, blijven kinderen in arme gezinnen verstoken van dit voorrecht.

Tijdens mijn laatste verblijf in Kisaro werd ik geconfronteerd met deze realiteit. Arme gezinnen en alleenstaande vrouwen moeten kiezen tussen eten op tafel of schoolgeld betalen. Voor deze gezinnen is onderwijs vaak een luxe die ze zich simpelweg niet kunnen veroorloven.

In het eerste tijdschrift van 2023 verscheen de rubriek “Van overleven naar gewoon leven”. Hierin werd bericht over

kinderen die niet het geluk hebben om naar school te kunnen gaan en de impact van deze situatie op hun leven.

Voor kinderen met een handicap zijn de uitdagingen nog groter. Vaak worden zij geconfronteerd met fysieke drempels op school en in de samenleving. Dankzij ‘vzw Zuiderlicht’, een Genkse tweedehandsshop ter ondersteuning van projecten in het zuiden, kon Libératha geholpen worden met een nieuwe prothese. Vzw Zuiderlicht gaf haar de ondersteuning en middelen om te studeren.

Het doet deugd te zien met hoeveel toewijding en enthousiasme Libératha, ondanks haar beperkingen, haar kansen grijpt om haar dromen waar te maken.

Zij die broeder Cyriel hebben gekend, weten dat hij zich steeds heeft bekommerd over het lot van de armen en minder bedeelden. Wat doet het project Kisaro voor deze behoeftigen?

“Van de sectorautoriteit van Kisaro heb ik een verzoek ontvangen ten gunste van 9 arme gezinnen. Er worden 45 eenvoudige houten deuren gevraagd, waarvan 27 voor de huisjes, 9 voor de toiletten en 9 voor de keukens. Volgens de berekening van onze timmerman bedraagt de waarde van deze hulp 959.400 RWF (700 €)”, zegt directeur Evariste Safari.

“De levensomstandigheden van deze gezinnen grijpen je aan. Een 15-tal kinderen uit arme gezinnen worden door het Centrum financieel ondersteund. Ouders dienen geen studiekosten te betalen, maar toch brengt gratis onderwijs onkosten met zich mee. Het schoolmateriaal, zoals uniform, schriften, schrijfgerei, ... is voor rekening van de ouders of alleenstaande moeder.

Daarnaast is er de bijdrage voor de dagelijkse schoolmaaltijd. Dat alles kost jaarlijks ongeveer 45 euro. Deze financiële bijdrage is voor sommigen ouders niet haalbaar. Vaak zijn er nog de achterstallige onkosten van het voorbije schooljaar, waardoor het nog moeilijker wordt om de studiekosten te betalen”, zo besluit Evariste Safari.

In de zomervakantie maken 8 leerlingen en 3 leerkrachten van het Sint Jozefinstituut van Bokrijk een 10-daagse inleefreis naar Kisaro. Niet alleen om er kennis te maken met het landbouwproject en het plaatselijk onderwijs, maar ook om er de handen uit de mouwen te steken.

Om de lokale situatie te beleven zal de groep kennismaken met een welstellend, een alledaags en een arm gezin. Het is belangrijk om dergelijke initiatieven te ondersteunen en jongeren aan te moedigen om hun ideeën na te streven.

De leden van de werkgroep ‘Internest’ van het SJIB, de school in Bokrijk, zijn unaniem akkoord over het voorstel om volgend schooljaar het ingezamelde geld te besteden aan onderwijs voor kansarme kinderen en jongeren in de school van Kisaro.

Het is bemoedigend om te zien dat jongeren voor zulke initiatieven kiezen. Dit toont aan dat jonge mensen betrokken zijn bij de wereld om hen heen en actief willen bijdragen aan een positieve verandering.

Van geven krijg je nooit genoeg (Jef Gabriels)

‘Geven, daar krijg je nooit genoeg van’, zo vatte de Bond zonder Naam in december van vorig jaar kernachtig een belangrijke goede menselijke eigenschap samen. Kunnen geven doet goed. Je kan tijd geven, aandacht, steun, en zoveel andere dingen; dat maakt je diep gelukkig en je krijgt er veel voor terug, te beginnen met de dank van degene aan wie je iets geeft.

Veel van onze lezers zijn donateur en wij, als Comité Kisaro, zijn jullie daarvoor ontzettend dankbaar, want het is vooral dankzij jullie giften dat wij zoveel extra dingen kunnen doen in Kisaro. Voor de kernactiviteiten hebben onze Rwandese vrienden geen financiële hulp van ons meer nodig; hun eigen landbouw-activiteiten hebben ze zo goed georganiseerd dat die zichzelf in stand houden en af en toe is er zelfs wat winst, die uiteraard opnieuw geïnvesteerd wordt. Jullie bijdrage wordt vooral gebruikt om in de regio gemeenschapsvoorzieningen op te trekken: schoolgebouwen, gemeenschaps-huizen, parochielokalen en noem maar op. Je leest erover in elk nummer van ons tijdschrift. Met jouw bijdrage als stevige basis kunnen we ook beroep doen op subsidies van tal van instanties: provincie- en gemeentebesturen, verenigingen, stichtingen,... Leuk is ook dat de overheid via een fiscaal voordeel een deel van jouw gift terugbetaalt. Ook daarvoor zijn we dankbaar.

Het is uiteraard niet omdat het fiscaal interessant is dat je schenkt aan een goed doel; de echte voldoening vloeit voort uit

de zekerheid dat jouw gift een wezenlijke en positieve impact heeft op het leven van mensen.

Misschien heb je er als oudere lezer-donateur al ooit over nagedacht om (een klein deel van) je nalatenschap aan een goed doel na te laten om zo na je heengaan nog een maatschappelijke rol te

spelen en je idealen verder te laten leven? Dat is tegenwoordig trendy. Notarissen en gespecialiseerde advocaten stellen vast dat het aantal testamenten met legaten aan goede

doelen toeneemt. Dat kan heel gemakkelijk via een testament; dat is gemakkelijk op te stellen, de kosten zijn minimaal en wie zeker wil zijn dat alles perfect volgens wens uitgevoerd wordt, kan het deponeren bij een notaris.

Wil je er meer over weten, ga dan eens naar de website www.testament.be waar je alle mogelijke informatie vindt, inbegrepen enkele modelformulieren, en waar je eventueel de brochure (ca. 200 blz.) gratis kan bestellen als je alles liever op papier leest.

In de brochure worden ook een honderdtal ‘grote’ goede doelen voorgesteld. Wij staan daar niet uitdrukkelijk bij vermeld, omdat wij veel kleiner zijn dan zeg maar 11.11.11, Broederlijk Delen, Artsen zonder Grenzen, Kom op tegen Kanker, ... maar voor ons gelden wel dezelfde regels.

Een aanrader!

Het Sint-Jozefinstituut Bokrijk heeft vanaf het begin een link met het Kisaro-project: de stichter broeder Cyriel gaf tot 1972 les in deze “broederschool”.

De school heeft vanaf 2018 ervoor gekozen om een gedeelte van de opbrengsten van de “Internestprojecten” (dit zijn geldinzamelingsprojecten voor de derde en de vierde wereld) jaarlijks aan het Kisaro-project te schenken.

In 2018 zijn een aantal leerlingen en 3 begeleiders een eerste keer op bezoek geweest in Kisaro: een inleefreis waarbij de bezoekers een week meegeweefd/meegewerkt hebben met de lokale bevolking.

Anno 2019 werd een tweede inleefreis georganiseerd. Rudi Boelen, voorzitter van het schoolbestuur, ging toen mee als begeleider. Hij noemt de inleefreis “de meest innemende reis van zijn leven”.

Ook in 2020 werden er voorbereidingen getroffen voor een inleefreis.... Tot corona op de proppen kwam: noodgedwongen werd de reis geannuleerd.

Nu, 4 jaar later willen we de draad terug opnemen: 8 enthousiaste leerlingen, 4 van het vijfde middelbaar en 4 van het zesde en 3 begeleidende leerkrachten zijn volop bezig met de nodige plannings. De vluchten zijn geboekt. Ter plaatse zal Paul Ackermans het reilen en zeilen van het project tonen.

De deelnemers van de inleefreis hebben zich geëngageerd om volgend schooljaar voortrekker te zijn van de internestprojecten. De leerlingen zullen een handje komen toesteken tijdens de Kisaro-brunch, ze zullen de Kisaro-ambassadeurs zijn op de school. Wellicht wordt de inleefreis 2024 weer een zeer gevarieerde ervaring met onvergetelijke, boeiende momenten. Er volgt zeker een reisverslag.

De kroniek van Gerard

Gerard Moerman vertelt...

Vrijdag 12 januari

Voor de zoveelste keer vertrek ik naar Rwanda... ik ben de tel kwijt en misschien wordt het ook wel de laatste keer. De ouderdom laat zich voelen en de gezondheid doet me af en toe nadenken over de risico's die aan zo'n reis en verblijf verbonden zijn. Mijn opvolging hebben we goed voorbereid en de voortgang van het project Kisaro lijkt verzekerd. De niet aflatende steun van onze sympathisanten is een aansporing voor de nieuwe comitésleden en een voldoening voor de ouderen.

De vlucht gaat over de besneeuwde alpentoppen en glijdt over Italië en de Middellandse zee. Het eiland Malta ligt te blinken in de zon. Uitzonderlijk vliegen we over Algerije langs zijn grens met Tunesië en Libië, zo verder naar het zuiden over de Sahara via Niger, Tsjaad, de Centraal Afrikaanse Republiek. Daarna gaat het langs de grens tussen Congo en Uganda en zo duiken we het Rwandees luchtruim binnen. De route ligt dus uitzonderlijk niet meer over Egypte. Het is alsof het moeilijker wordt om conflictgebieden te vermijden. De wereld staat nog niet in brand maar er smeult wel overal wat vuur.

We landen op het voorziene uur in Kigali en van douanecontrole is er niet veel te zien maar er was ook geen chauffeur van Kisaro te bespeuren. Omwille van allerlei onvoorziene omstandigheden was hij opgehouden zodat ik daar gedurende twee uur heb staan koekeloeren. We komen dus na middernacht pas in Kisaro aan. Het is

een beetje laat om mijn kamer wat te schikken en mijn bagage deels uit te pakken maar tegen twee uur lig ik toch in bed. Het is koud en de regen trommelt op de golfplaten. Slaap wel.

Zaterdag 13 januari

Het regent de hele dag.

In de voormiddag wandel ik wat rond. Het is een blij weerzien met onze arbeiders en medewerkers. De jongste kijken wat verbaasd en lijken te denken: "is dat nu die ouwe waarover ze me vertelden". Om 11.00 uur begint de stafvergadering. Het gespreks-onderwerp van de dag is het aanhoudende slechte weer. Ook hier is iedereen al overtuigd van de klimaatverandering. De voorbije week wordt becommentarieerd en de volgende week wordt voorbereid.

In de namiddag ga ik nog wat bijslapen en dat lukt aardig.

Zondag 14 januari

Er wordt een jaarmis opgedragen voor broeder Cyriel, pastoor Oosterbos en

onze neef en medewerker Jo Wieme en voor alle overleden medewerkers. Daarna komen we bijeen aan de gedenksteen. We spreken daarna nog een tijdje met de pastoor, Safari en Pascal. Daar komt natuurlijk het dossier van de nieuwe parochiekerk aan bod. Ik heb inzage gevraagd van het dossier van het bisdom. Ik zal in maart de situatie voorleggen aan het comité. Het regent gans de voormiddag.

Caroli, onze gepensioneerde ploegbaas van de bouwafdeling, was als vertegenwoordiger van de Raad van Bestuur, ook naar de jaarmis gekomen. Na het middagmaal heb ik hem naar huis gevoerd in Muyanza, acht kilometer verderop en meteen heb ik daar ook onze werf bezocht. We bouwen daar zes klassen voor de parochieschool met subsidie van de provincie Limburg en de provincie West-Vlaanderen (Umubano). Tegen 1 april moeten de eerste drie klassen af zijn. Een regenvlaag zit weer te dreigen en ik keer zo vlug als mogelijk terug naar Kisaro.

Ik breng een bezoek aan een nieuw gezin dat zich gevestigd heeft in een opleidingshoevetje van ons project. Ze hebben een zoontje Cyuza van enkele maanden oud. Jean Claude heeft me als jonge gast al jaren geholpen in mijn woonst en vooral in de keuken. Het is een goeie kok geworden, heeft een opleiding gevolgd als automekaniker

en is nu ook een van de beste lassers en medewerker in ons atelier. Ze stralen als ze me onverwacht aan de deur zien staan. De zon schijnt tussen de regenvlagen door.

Dinsdag 16 januari

Het is eindelijk prima weer. We kunnen beginnen aan de inrichting van de bouwwerf van de Lodge, het nieuwe bezoekershuis op het domein van ons project Kisaro. De bouwplaats is gelegen aan de ingang van het domein en een 25 tal meter hoger staat de eerste woning van broeder Cyriel, dat nu onze verblijfplaats is. Vandaag zijn de buitengrachten van de fundering gegraven en de eerste materialen aangevoerd.

Mijn energie begint weer op te borrelen en dan het is van: "kom we gaan een slagske doorzetten want dat moet hier klaar zijn in juni als de studenten en begeleiders van het Sint-Jozefcollege uit Bokrijk aankomen. "

Funderings sleuven van de bezoekerswoning

Zondag 21 januari

Bezoek aan het gehucht Rutabo. Vandaag viert men daar de patroon van het kerkje en dat is zoiets als een kermis bij ons in een klein dorp. Ik rijd met de Toyota langs de gravelpiste

naar de mis van 10.00 uur. Het kerkje zit vol en de parochiepriester van Kisaro begint aan de hoogmis. Er wordt gezongen en gedanst met tussendoor een preek van een half uur. Op het einde wordt me gevraagd om ook een woordje te zeggen. Iedereen is geweldig enthousiast en blij en buiten schijnt de zon. Na de mis worden de banken vanuit de kerk naar de binnenkoer verplaatst. Daar gaat het feest dan verder. Vooraan de binnenplaats is een ruime overdekte plaats waar een eretafel op ons wacht: de pastoor, de parochievoorzitter, de voorzitter van het gehucht en ikzelf. We kijken uit op de genodigden die netjes plaatsnemen op de zitbanken op het grasplein. Met tromgeroffel begint het optreden van de plaatselijke dansers die traditionele hoogstandjes opvoeren. De sfeer zit er goed in. Ondertussen wordt Fanta en bier rondgedeeld. Na de dansen wordt het middagmaal aangereikt.

Volgende week ga ik naar de hoogmis in een ander gehucht Rubona, een andere keer is het de beurt aan Rusasa en tegen het einde van mijn verblijf ben ik wel overal eens op bezoek geweest. Telkens wordt het een beetje feestelijk afgerond met een sobere maaltijd.

kerkje van Rutabo

Feest na de hoogmis

Zondag 28 januari

Na de hoogmis in Rubona ben ik uitgenodigd op een meeting van de verschillende zangkoren van de omgeving Kisaro. Het moet gezegd dat de koren ongelooflijk geëvolueerd zijn in de loop van de voorbije tien jaar: uitgebreid repertorium, meerstemmige gezangen, de muzikale begeleiding en de kledij.

Koor van Buyoga

Ik ben ook eens gaan kijken naar de sociale woning die we bouwden voor onze doofstomme tuinman en zijn gezin. De ruwbouw is af en het staat onderdak. Ook de bijgebouwen (keuken en varkensstal) zijn klaar. Voorlopig woont hij verder in de fermette op ons domein. Daar kan hij nog een paar jaar opleiding volgen en wat sparen voor de verdere afwerking.

huisje voor gezin Karemera

Maandag 29 januari

In de bloemenstruik aan de rand van het perkje waar de gedenksteen van Broeder Cyriel staat merk ik een nest van wilde honingbijen. Ik neem contact met een imker uit Mutete waar ik af en toe honing koop en hij stelt voor dat hij het natuurlijk gevormde nest hier komt overplaatsen in een bijenkast. Dat is een hele bedoening geweest. Hij is er een halve dag mee bezig geweest. Gekleed met zijn imkerpak heeft hij het nest in een emmer gelegd en onmiddellijk uitgekipt in de vooraf opgestelde kast onder de bloemenstruik. De kast is nu afgedekt met een golfplaat tegen de regen. Als ik nu door mijn keukenraam kijk zie ik een vijftal meter verder de bijen aan en af vliegen, uiteraard als de weersomstandigheden niet te slecht zijn. Hij heeft een tweede kast geplaatst in het kleine bosje op de heuveltop. Over afzienbare tijd kunnen we honing proeven van Kisaro.

bijennest

*bijennest
overgeplaatst in
de kast*

Zaterdag 3 februari

Ik ben uitgenodigd op een trouwfeest hier in Kisaro. Het petekind van onze directeur Safari trouwt met een jongeman uit de omgeving van Musanze (Ruhengeri). In de voormiddag om 9.00 uur wordt de dot (bruidschat) overgedragen van de familie van het meisje aan de familie van de jongen. Dat gaat door in de feestzaal van de gemeente Kisaro. Daarna, om 14.00 uur, verhuist iedereen (of toch ongeveer iedereen) naar de kerk voor de trouwplechtigheid voor vier koppels). Vervolgens wordt ruim de tijd genomen om de fotograaf zijn werk te laten doen en daarna komt iedereen samen op het avondfeest. Ik beperk me tot het eerste deel van het programma want dat is voor mij al moeilijk genoeg om het te overleven.

Ik probeer een lang verhaal kort te maken:

“Ik ben maar om 9.30 uur in de zaal aangekomen omdat de Rwandezes nooit het aanvangsuur respecteren en maar best zo. Ik ben de eerste van de genodigden en kan nog “rustig meegenieten” met de mensen die de zaal aan het versieren zijn. Het is koud, te koud om stil te zitten in feestkledij. Om 10.00 uur is het klaarzetten van de zaal nog niet helemaal gedaan...!

De 2 witte tafels links en rechts vooraan in de zaal zijn voor de belangrijkste personen van de 2

families: links is de kant van de bruidsfamilie en rechts van de familie van de bruidegom.

Vijf mannen vooraan en op de volgende rijen de vrouwen. Ik zat op de eerste rij van de familie van de bruid: in het midden de vader. Rechts van hem de peter (Safari Evariste) en dan ik. Links van hem de oudste man van vaders kant en dan de woordvoerder van de familie. Eigenlijk zowat de vier "Wijzen" in het Rwandees: "de Umusasa's".

Het podium, daar staan 4 stoelen klaar: de twee in het midden voor de trouwers en links en rechts ervan hun hoofdgetuigen. Hun beste vriend en vriendin dus.

Verder in de zaal zijn de stoelen ook in een linkerhelft en een rechterhelft opgesteld, dus ook voor elke familie haar deel.

Helemaal achteraan is een lage tafel geplaatst waar iedereen, op het einde van de traditionele voorstelling en na de goedkeuring van de bruidsschat, mag aanschuiven voor het middagbuffet. Eerst de trouwers, dan de hoofdpersonen van beide families en dan rij per rij de andere genodigden.

Achter de andere witte tafel hetzelfde voor de familie van de bruid.

Het is een winderige dag met dreigende grijze wolken en allesbehalve aangename weersomstandigheden. Een overigens kalme zaterdagvoormiddag in het landelijke Kisaro in het bergachtige noorden van Rwanda.

Buiten voor de hoofdingang van de dorpszaal zien we de overdekte marktplaats gelegen langs de nationale hoofdweg die zich door het dorp langs de duizend heuvels slingert. Het is de weg van Byumba in de richting van Base en verder naar Congo. De weg is nog maar vier jaar van aardepiste naar asfaltweg bevorderd door een Chinese aannemer.

Het is nu 10.18 uur en de vader en de peter van de bruid zijn aangekomen. Ik heb nu toch al bekend gezelschap om een babbeltje te slaan. Niemand ziet er gehaast uit.

De dames en juffrouwen van de bruidsfamilie komen ook aan. Het is 10.30 uur.

In de zaal wordt verder nog alles in gereedheid gebracht, bakken bier en Fanta worden naar binnen gebracht en voor de eretafels worden de flesjes met een witte serviet stofvrij gemaakt, er worden immers geen glazen gebruikt dus zal er aan de fles geteuterd worden.

Het is 10.50 uur en de fotograaf met zijn drie helpers beginnen rustig hun spullen uit te pakken.

Ik heb jullie beloofd om een lang verhaal kort te maken maar helaas!

Twintig over elf komen vijf slanke jonge mannen binnen. Het is de bruidegom met zijn beste vrienden uitgedost in de traditionele klederdracht van uit de tijd dat de Rwandezers nog in grote hutten woonden. Dat is inmiddels wel vijftig jaar geleden maar de tradities moeten in ere gehouden worden. Het is de kledij van een herdersvolk voor wie de koe het meest waardevolle bezit was en het aantal ervan de rijkdom van een familie weergaf. Nu loopt de zaal vol.

de bruidegom en getuigen

Meteen komen de twee woordvoerders, die door de families aangesteld zijn, in actie. De voorstelling kan beginnen. Nu is het een theater maar dan zonder acteurs: de acteurs zijn de trouwers en hun vrienden en familie. En ze voeren het op alsof voor hen de tijd is blijven stilstaan. Ze menen het ook zo echt: plechtig, met volle ernst. De spanning is op hun gezicht af te lezen. Vanaf nu gaan we plots een eeuw terug in de tijd.

De woordvoerder van de clan van de bruidegom presenteert de erewijn aan zijn collega-woordvoerder van de bruid. Vroeger was dat sorghumbier maar nu is het een roséwijn. De drank wordt geproefd door de clan van de bruid en ...oef ...het goedje wordt goed bevonden.

Ook andere dranken worden aangeboden om de rijkdom van de familie wat te illustreren en om de familie van de bruid verder gunstig te stemmen.

In werkelijkheid zullen wij allemaal bier of Fanta aan de fles drinken als dat proeftoneeltje voorbij is.

Het is nu vijf vóór twaalf. Het tweede en belangrijkste deel van de "dot", de bruidsschat, komt eraan: alle

levensbelangrijke elementen om een koe in leven te houden en te verzorgen.

Eerst moet het land kunnen bewerkt worden om gras te zaaien voor de koe. Daarom wordt een houweel (een hak) geschonken, een "succa".

De koe moet ook water hebben dus wordt een bassin gegeven om regenwater in op te vangen. Dat was vroeger een grote aarden kom en kruiken maar gemakshalve is het nu plastic geworden.

Het gras voor de koe moet gemaaid worden en dat was en is nog altijd met een sikkkel. Dat moesten de kinderen doen na de school...als er al een school was.

Om te bewijzen dat de bruidsschat een goede koe is die ook melk geeft wordt een jerrycan gegeven om de melk in te bewaren. Vroeger was dat ook aan aarden kruik maar we zijn nu eenmaal in het plastieken tijdvak beland.

Ook de vader van de bruid proeft. Achter de witte tafel aan de overkant zit de clan van de bruidegom met spanning te kijken of wij aan onze kant hun geschenken goed vinden.

Let erop: het is twaalf uur en de bruid is nog altijd niet aangekomen!

Natuurlijk niet want de keuring van de bruidsschat is nog altijd niet afgehandeld! Waar is die koe en is die koe wel gezond. We zijn dus nog lang niet aan de warme patatjes!

De zussen, de mama en de tantes van onze clan, de bruid, schieten van hun stoel en applaudisseren voor al wat tot nu toe al aangeboden is, de muziek galmt door de boxen.

Ook het geloei van de koe doet iedereen nog enthousiaster worden. De woordvoerder van onze clan vraagt of die koe door een veearts gekeurd is en zijn opponent van de andere clan bevestigt dat de veearts naar hier onderweg is en dat ook de koewachter die haar verzorgt zal meekomen en ja hoor... ze komen er aan en er volgt een degelijk verslag van de keuring.

De bruidegom en zijn getuigen worden nu bij onze woordvoerder geroepen. De jongeling heeft een traditionele staf in de rechterhand en zijn getuige naast hem ook.

Onze woordvoerder stelt hem enkele lepe strikvrager om te kunnen vaststellen dat hij wel de ware uitverkorene is van de dochter van onze clan!

Door het stijgend enthousiasme van de genodigden heeft iedereen ondertussen drank gekregen. Het is nu 12.33 uur.

De getuigen van de bruidegom volgen ondertussen aandachtig hoe hun vriend op de rooster gelegd wordt. Zij krijgen nog geen bier want de toestand is nog te ernstig voor hun kameraad. De bruid werd ondertussen verwittigd dat alle plichtplegingen vervuld zijn en dat de "dot" goedgekeurd is.

Een bruidsmisje van onze clan wacht nu op de bruid die nog altijd niet aangekomen is in de zaal. Het is al 13.05 uur en de mis is om 14.00 uur.

Daar komt de bruid

Alexander omarmt zijn Dianneke.

Alexander geeft de traditionele "chapeau" aan zijn schoonvader en geschenken aan de peter en de schoonmoeder.

Het jonge koppel ge elkaar de erewijn vooraleer het podium te betreden.

bruid en bruidegom

De koewachter geeft ondertussen raad aan de koewachter van onze clan hoe hij best de koe verzorgt. Belangrijk gesprek tussen gelijkgezinden. En plots galmt de muziek door de boxen! Ja, sorry, dat was traditioneel niet zo.

Het mooie koppel neemt nu eindelijk plaats op de troon. Het is 14.00 uur.

Oei, de pastoor zal nog wat geduld moeten hebben in de parochiekerk. Ja, sorry maar de tradities gaan voor! En misschien zullen die andere koppels ook wel te laat komen.

In de zaal kan de maaltijd nu beginnen. Eerst geven de verloofden elkaar te eten, daarna gaan de notabelen naar het buffet dat achteraan in de zaal opgesteld staat. Vervolgens kunnen de andere genodigden aanschuiven. Alles verloopt zeer ordelijk onder de deskundige leiding van de ceremoniemeester.

Het koppeltje heeft duidelijk geen tijd om veel te genieten van hun bordje, ze vertrekken naar de kerk. Donkere wolken hangen dreigend in de lucht. De feestelijke jurk biedt de bruid weinig bescherming tegen deze allesbehalve tropische omstandigheden. Ook hier speelt de klimaatverandering.

EINDE

Ik neem niet deel aan het verder verloop van de huwelijksdag en haast me naar huis om de aankomende stortbui wat voor te zijn. Ik voel me ook een beetje koortsig.

Zondag 4 februari

Ik ben ziek, bronchitis, best twee dagen afwachten hoe het evolueert en dan maar de voorgeschreven antibioticakuur slikken en hopen op beterschap.

De ganze week ben ik ziek, neem antibiotica en hoop dat ik tegen maandag voldoende hersteld ben om mijn bezoekers uit België te kunnen afhalen in de luchthaven van Kigali.

Maandag 12 februari

Ik ben redelijk hersteld en ik vertrek met mijn jongste zuster en haar man met de taxi-jeep voor een uitstap van 2 dagen. We bezoeken de westkant van het land van de vulkanen, langs het Kivumeer tot Kibuye en steken door naar het centraal gedeelte Muhanga. We brengen een bezoek aan de bijzonderste oogkliniek van het land opgericht en geleid door onze Oudenaardse oogspecialist Dr. Noë. We worden er heel sympathiek ontvangen en ontmoeten er onze vriend-vrijwilliger Remi. Wat een verrassing!

De volgende dagen verblijven we in Kisaro en maken kleine uitstapjes in de enig mooie bergstreek alhier. Mijn herstelperiode valt al bij al mee en het weer doet gedurende deze acht dagen ook zijn best. Het probeert 's nachts te

regenen zodat we overdag van de zon een beetje kunnen genieten.

De klimaatsverandering speelt hier ook.

Zondag 18 februari

Met de bezoekers en Pascal rijden we naar de hoogmis in Mutandi, je weet wel, daar waar Paul de bouwwerken in gang gezet heeft voor de vergroting van de kerk.

kerk Mutandi

De kerk zit afgeladen vol en na de mis hebben ze een feestje gepland: zingen en dansen en een toneeltje in open lucht. We zijn er goed ontvangen en het is een gelegenheid om hen te vragen het nodige te doen om materialen samen te brengen om de vloer in de kerk af te werken. Daarna zal onze bouwploeg de eindafwerking doen. Op de foto kan je zien hoe onze bouwploeg de dakspanten heeft gemaakt voor de grote overspanning.

hoogmis in Mutandi

We krijgen later nog een fantastisch optreden van een muzikant die een zelfgemaakt snaarinstrument bespeelt.

muzikant en zijn snaarinstrument

Dinsdag 20 februari

In de voormiddag rijden Safari en ikzelf met onze twee bezoekers Marc en Georgine naar de tinmijn van Musha. Het is een van de belangrijkste mijnen in Rwanda, gelegen tussen Kigali en Rwamagana in het oosten van het land. De mijn werd al in 1928 ontgonnen door de Belgen tijdens de voorgedijperiode na de eerste wereldoorlog. Die mijn is een

belangrijke klant van ons metaalatelier. Ze bestellen bij ons regelmatig 40 kruiwagens omdat wij de enige zijn in het land die solide metalen kruiwagens maken met brede rubberbanden die in de tunnelgangen van de mijn kunnen gebruikt worden.

We worden er goed ontvangen door de directeur, de financieel verantwoordelijke en de aankoopverantwoordelijke. Na een eenvoudige maaltijd dalen we af in de mijn. We worden aangekleed met geelwit hesje, veiligheidshelm en mondkapje.

de mijningang

Ondertussen gebruiken de 3.000 arbeiders hun middagpauze. Een jonge ingenieur en de veiligheidschef gidsen ons door de anderhalve meter brede tunnelgangen die geleidelijk afdalen via drie verdiepingen tot ongeveer vijftig meter diepte. De gangen zijn tamelijk goed verlicht en worden verlucht door middel van een ventilatiesysteem. Het is er uiteraard vochtig maar goed begaanbaar met aangepast schoeisel.

in de mijngangen

Na het bezoek aan de mijn is het tijd om onze bezoekers naar de luchthaven te voeren.

Ondertussen wordt er in Kisaro verder gebouwd aan de **nieuwe bezoekerswoning**.

Ook aan de school in Muzanza. Blok 1 A met drie klassen zal klaar zijn in maart.

School Muzanza 1A

Donderdag 29 februari

Caroli heeft me uitgenodigd om in Musanze aanwezig te zijn op het burgerlijk huwelijk van zijn jongste zoon Charles. We moeten om 10.00 uur in het gemeentehuis zijn en daar zijn we helemaal niet alleen want er trouwen op hetzelfde moment tien koppels in het veel te kleine zaaltje. Amper een derde van de genodigden vindt er plaats en de ambtenaar begint eraan rond half twaalf. Bijgevolg ben ik op het dorpsplein onder een grote boomkruin in het gras gaan zitten om de bedoening vanop afstand te volgen.

Daarna gaat het gezelschap met de trouwers naar een ruim schoolplein

voor de klassieke fotosessie. Rond 15.00 uur troepen we samen ten huize van de bruid waar een witte tent op de binnenkoer is opgetrokken. Er wordt een eenvoudige maaltijd aangeboden en na de gebruikelijke speeches kunnen we de terugreis aanvangen, juist op tijd om aan een stortvloed te ontkomen. De tent van zestig vierkante meter zou geen veilig onderkomen geweest zijn.

De laatste week komt eraan.

Samengevat kunnen we meedelen dat de verschillende bouwwerken volgens planning vorderen.

Palen planten

De landbouw beleeft een drukke periode van oogsten, ploegen, planten, zaaien en dat alles in bijzonder slechte weersomstandigheden. Vooral de aardappelteelt is zeer winstgevend en verder ook de maïs. De tarwe en de staakbonen geven tegenvallende oogstresultaten door het slechte weer.

De varkensteelt moet beter aangepakt worden. Door overgewicht hebben bijna alle zeugen problemen vanaf de tweede worp. Volgens mijn informatie moet de voeding van de zeugen aangepast worden en de oudere zeugen, die overgewicht hebben, moeten vervangen worden door een jonge generatie.

De beenhouwerij en bakkerij hebben geen rendement bij gebrek aan klanten. Enkel de wekelijks marktdag in Kigali is rendabel. De varkensslacht van een tiental varkens per week is voldoende. Door de strengere reglementering van erkende slachthuizen zou het ons te veel investering vragen om meer varkens te slachten.

De ateliers metaal en schrijnwerkerij draaien goed; ze floreren mee met de zeer goed draaiende bouwactiviteit.

De tuinbouw teert op de wekelijkse marktdag in Kigali.

CPPA KISARO is een groot bedrijf geworden en een van de grootste werkgevers in het district dat zeer goed zal moeten gerund worden om gepast mee te evolueren in de toekomst.

Gerard Moerman

Financiën en Fiscale attesten

Staat van ontvangsten en uitgaven op 29/02/2024.

Beginsaldo rekening courant KBC dd. 01.01.2024 = € 136.916,50

Saldo per 29-02-2024 = € 138.990,64

Beginsaldo spaarrekening KBC dd. 01.01.2024 = € 2.089,78

Termijnrekening dd. 29.08.2023 = € 100.000,00

Ontvangsten:

- Beginsaldo rekening courant KBC	€ 136.916,50
- Giften	€ <u>3.880,00</u>
- TOTAAL:	€ 140.796,50 (1)

Uitgaven:

- aankoop/verzending	€ 1.595,96 (*)
- Drukwerk	€ 20,00 (**)
- Allerlei	€ <u>189,90 (***)</u>
- TOTAAL:	€ 1.805,86 (2)

(*) Enkele uitgaven o.a. Garage Neirynek voor aandrijfriem, riemschijf en pomp stuurbevestiging ten bedrage van € 241,31; aan Watertechniek Theunissen voor zuigleer type 2 en een ejector voor centrifugaalpomp t.b.v. € 723,50 ; Q-Team voor 40 buitenbanden t.b.v. € 395,20 en Agri-Parts voor een tweedehands draagarm vooras voor de tractor John Deere t.b.v. € 235,95.

(**) Omslagen van Hellinx

(***) Trolleys voor verzending buitenbanden (Action € 59,90) en verzending luchthaven (€ 130,00)

Saldo: (1)-(2) = € 140.796,50 - € 1.805,86 = 138.990,64 (saldo rekening courant op 29-02-2024).

Beschikbare middelen per 29.02.2024 :

- Eindsaldo lopende rekening per 29.02.2024 =	€ 138.990,64
- Eindsaldo spaarrekening per 29.02.2024 =	€ 2.089,78
- Termijnrekening per 29.08.2023 =	€ <u>100.000,00</u>
	€ 241.080,42

Wordt verwacht : een serieuze uitgave voor de aankoop van 1600 kruiwagenbanden die per container zullen vervoerd worden. Dat is een uitgave van ongeveer € 38 000 . Hiermee kan men enige jaren verder om kruiwagens te maken .

De subsidies en de giften gaan rechtstreeks naar het project in Kisaro, en in dit tijdschrift kan je steeds lezen waaraan het besteed wordt.

Voor bedragen vanaf 40 euro, krijg je een fiscaal attest. Nieuw vanaf dit jaar is wel dat je je rijksregisternummer moet vermelden.

Hoe wil jij je tijdschrift ontvangen? (redactie)

Als je dit artikeltje op papier leest, betekent het dat jij een van de achthonderdtwintig abonnees bent die ons tijdschrift via de post ontvangen. Aan de andere kant stijgt het aantal digitale abonnees ieder trimester.

Als je ons tijdschrift viermaal per jaar in gedrukte vorm wil blijven krijgen, moet je helemaal niets doen. Maar als je het (enkel) digitaal wil lezen (zodat je ook de foto's in kleur kan bekijken) stuur je een mailtje naar guywillems@telenet.be.

Onze mailadressen (redactie)

Coördinator Genk-Kisaro: ackermans.genk@gmail.com en gerardmoerman42@gmail.com.

Coördinator Genk en secretaris: swartenbroekxg@gmail.com.

Penningmeester: marinette.willems@hotmail.com

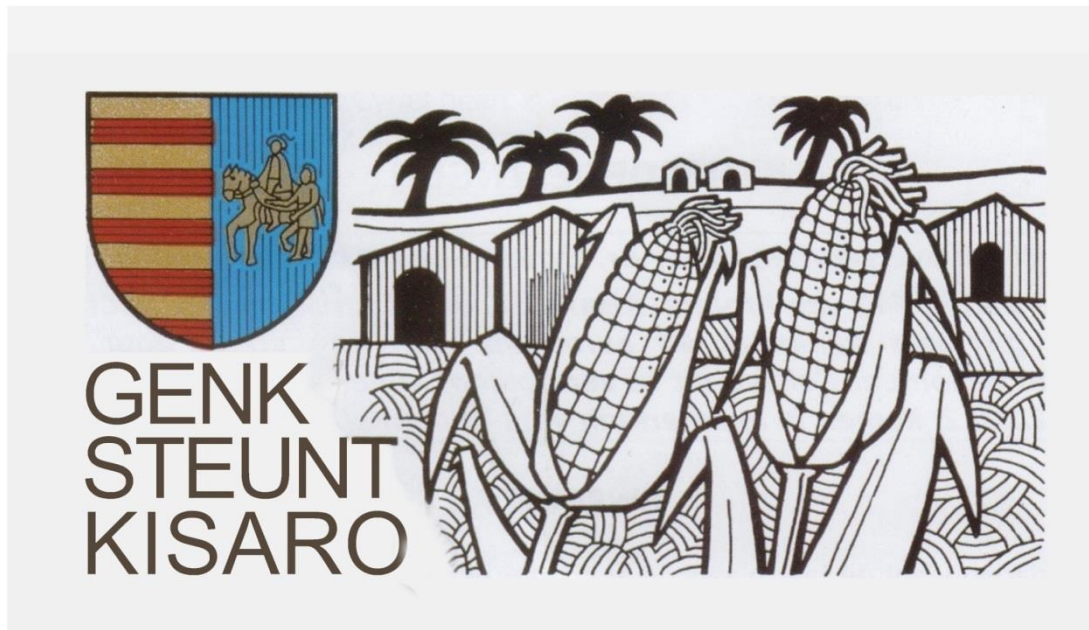
Adjunct-secretaris en digitaal tijdschrift: guywillems@telenet.be.

Archivaris: ackermans.genk@gmail.com

Onze website: www.kisaro.be (redactie)

Als je echt mee wil zijn, surf dan elke week eens naar onze website. Die is heel eenvoudig opgevat: je vindt er niet alleen actuele berichten, maar ook alle nummers van ons tijdschrift.

Als je het tijdschrift per mail wenst te ontvangen (foto's in kleur) of als je postadres gewijzigd of niet correct is, laat het dan zo snel mogelijk weten aan guywillems@telenet.be

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
PROJECT - KISARO - RWANDA
JAARGANG 48 nr.1, maart 2024
Drukwerk tegen verlaagd tarief
Erkenningsnummer: P 006357
verantw. uitgever: Geert Swartenbroekx
Emiel Van Dorenlaan 27, 3600 Genk
Uitgiftekantoor: Genk

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE